

Federatie
**Medisch
Specialisten**

Kennisagenda COVID-19

Colofon

Kennisagenda COVID-19 is een uitgave van de Federatie Medisch Specialisten en het Kennisinstituut van de Federatie Medisch Specialisten.

Copyright

© Federatie Medisch Specialisten
Januari 2021

Contact: raadw&i@demedischspecialist.nl

Vormgeving: IJzersterk.nu

Vrijwaring

De auteurs hebben de grootst mogelijk zorg besteed aan de samenstelling van dit document. Desondanks accepteren zij geen aansprakelijkheid voor eventuele onjuistheden in de informatie, noch voor schade, overlast of ongemak dan wel andersoortige gevolgen die voortvloeien uit of samenhangen met het gebruik van de informatie.

Alle rechten voorbehouden

© 2020. De tekst uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën of enige andere manier, echter uitsluitend na voorafgaande toestemming van de uitgever. Toestemming voor gebruik van tekst (gedeelten) kunt u schriftelijk of per e-mail en uitsluitend bij de uitgever aanvragen.

Inhoudsopgave

01 Inleiding	4
02 Methode	5
Identificatie van kennishiaten	5
Prioritering	5
Opstellen kennisagenda	5
03 Resultaten	6
Top 10 COVID kennishiaten	6
Top 5 non-COVID kennishiaten	7
04 Vervolg	7

Samenstelling wetenschapscommissie COVID-19

Deze kennisagenda is ontwikkeld door de Multidisciplinaire Wetenschapscommissie COVID-19 van de Federatie Medisch Specialisten. Bij de samenstelling van deze commissie is gestreefd naar een goede afspiegeling van de betrokken wetenschappelijke verenigingen bij COVID-19 zorg.

- Prof. dr. Majon Muller, internist-ouderengeneeskunde, NIV (voorzitter)
- Prof. dr. Jelle Ruurda, chirurg, voorzitter raad W&I en bestuurslid FMS
- Dr. Simon Mooijaart, internist-ouderengeneeskunde, NIV
- Prof. dr. Andy Hoepelman, internist-infectioloog, NIV
- Dr. Rik Endeman, intensivist, NVIC
- Dr. Peter Kunst, longarts, NVALT
- Prof. dr. Michel van den Heuvel, longarts, NVALT
- Prof. dr. Heiman Wertheim, medisch microbioloog, NVMM

- Dr. Patricia Bruijning, kinderarts-epidemioloog, NVK
- Prof. dr. Hildo Lamb, radioloog, NVvR
- Prof. dr. Patricia van den Bemt, ziekenhuisapotheker-klinisch farmacoloog-epidemioloog, NVZA
- Dr. Roger Brüggemann, ziekenhuisapotheker-klinisch farmacoloog, NVZA
- Prof. dr. Wim Timens, patholoog (NVVP)

Met ondersteuning van:

- Marlies Bennema, senior beleidsadviseur Federatie Medisch Specialisten
- Anja van der Hout, adviseur Kennisinstituut van de Federatie Medisch Specialisten
- Dieuwke Leereveld, senior adviseur Kennisinstituut van de Federatie Medisch Specialisten

01 Inleiding

Binnen de Federatie Medisch Specialisten is op initiatief van de Nederlandse Internisten Vereniging (NIV) een multidisciplinaire wetenschapscommissie COVID-19 opgericht. Het doel van deze wetenschapscommissie is het initiëren en coördineren van samenwerking tussen specialismen en instellingen met betrekking tot COVID-19 gerelateerd onderzoek.

Recent is door deze wetenschapscommissie de ontwikkeling van een landelijke multidisciplinaire kennisagenda gestart om te inventariseren waar in de praktijk gebreken aan wetenschappelijke onderbouwing (kennishiaten) liggen rondom COVID-19-zorg en de gevolgen ervan.

De COVID-kennisagenda is ontwikkeld om inzicht te krijgen waar de hiaten in de wetenschappelijke onderbouwing voor zowel COVID- als non-COVID zorg liggen. De agenda bevat een top 10 COVID- en een top 5 non COVID kennishiaten. De COVID top 10 bevat de 10 belangrijkste kennishiaten op het gebied van infectiepreventie, diagnostiek, prognose, pathogenese, behandeling en nazorg van COVID-19. De non-COVID top 5 bevat de 5 belangrijkste kennishiaten op het gebied van de impact van COVID-19 op de volksgezondheid door uitgestelde, afgeschaalde of vermeden reguliere zorg.

De kennisagenda' is een levend document, wat inhoudt dat de kennisagenda regelmatig wordt geüpdatet. Hiaten op de kennisagenda worden verwijderd als ze inmiddels lopend onderzoek zijn of geen relevante kennishiaten meer zijn. Tegelijkertijd worden nieuwe kennishiaten geïnventariseerd en geprioriteerd.

Dit rapport beschrijft de methoden waarop de kennishiaten zijn geïnventariseerd en geprioriteerd met als resultaat een top 10 van COVID kennishiaten en een top 5 van non-COVID kennishiaten.

02 Methode

Identificatie van kennishiaten

Aan alle 33 wetenschappelijke verenigingen is gevraagd om door middel van een online formulier kennishiaten in te dienen gericht op medisch specialistische COVID zorg en de gevolgen van COVID op medisch specialistische reguliere zorg. Het verzoek was om de kennishiaten in de vorm van een onderzoeksvraag te formuleren in een PICO vorm. Daarnaast zijn de Samenwerkende Kwaliteitsregistraties (SKR) geïnformeerd over het initiatief. Hen is gevraagd kennishiaten via de wetenschappelijke verenigingen, die betrokken zijn bij de kwaliteitsregistratie, in te brengen. Tweeëntwintig wetenschappelijke verenigingen hebben in totaal 89 kennishiaten ingediend. Alle HLA-partijen (Patiëntenfederatie Nederland, V&VN, NFU, NVZ, ZKN en ZN) zijn gevraagd om kennishiaten aan te leveren via een formulier per e-mail. Patiëntenverenigingen zijn benaderd via Patiëntenfederatie Nederland met dit verzoek. In totaal hebben twee patiëntorganisaties 16 kennishiaten of thema's aangeleverd. Van de overige HLA-partijen heeft één partij één kennishiaat aangeleverd.

In totaal zijn er 106 kennishiaten ingediend (83 COVID en 23 non-COVID). Het aantal kennishiaten is vervolgens door de wetenschapscommissie COVID-19 gereduceerd tot 97 kennishiaten (75 COVID en 22 non-COVID), door ontduubelen en selectie op basis van onderzoekbaarheid en haalbaarheid en of er al literatuur beschikbaar is. De kennishiaten zijn ingedeeld in de volgende thema's:

- Infectiepreventie (n=16)
- Diagnostiek (n=8)
- Pathogenese (n=12)
- Behandeling (n=16)
- Prognose (n=14)
- Nazorg (n=9)
- Gevolgen COVID (n=22)

Prioritering

Op 8 december 2020 is er een online prioriteringsbijeenkomst georganiseerd om de geselecteerde kennishiaten te bespreken en prioriteren. Hiervoor werden dezelfde organisaties uitgenodigd als voor het aanleveren van kennishiaten, plus het RIVM, GGD Infectieziekten en het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen. ZonMw is uitgenodigd als toehoorder. In totaal hebben bij deze prioriteringsbijeenkomst 57 deelnemers gestemd, waarvan 47 medisch specialisten afgevaardigd door hun wetenschappelijke vereniging, 3 patiëntvertegenwoordigers en 7 vertegenwoordigers van HLA-partijen. Tevens waren er 5 vertegenwoordigers van ZonMw als toehoorder aanwezig.

De prioriteringsbijeenkomst bestond uit 2 rondes. In de eerste ronde werden de kennishiaten besproken in 4 groepen in virtuele break-out rooms onder leiding van gespreksleiders (leden van de wetenschapscommissie COVID-19).

Aanwezigen konden vooraf kiezen in welke groep zij wilde deelnemen.

- Groep 1 – COVID-19: Infectiepreventie & Diagnostiek
- Groep 2 – COVID-19: Pathogenese & Behandeling (medicamenteus en niet-medicamenteus)
- Groep 3 – COVID-19: Prognose & Nazorg
- Groep 4 – Uitgestelde, afgeschaalde of vermeden reguliere zorg als gevolg van COVID-19

Aan het einde van ronde 1 werden er per groep in de COVID-groepen (1 t/m 3) maximaal 5 kennishiaten geselecteerd die doorgingen naar ronde 2. Voor de non-COVID groep (4) werden maximaal 10 kennishiaten geselecteerd voor ronde 2. Selectie van kennishiaten gebeurde op basis van de volgende criteria: Gezondheidswinst, Volume, Toegevoegde waarde, Praktijkvariatie, Onderzoekbaarheid en haalbaarheid, Multidisciplinair en Multicenter. Indien de hele groep het er mee eens was konden kennishiaten worden samengevoegd of geherformuleerd worden.

In ronde 2 werd in een plenaire sessie geprioriteerd met behulp van de online tool Mentimeter. Er werd apart gestemd voor de COVID top 10 en non-COVID top 5. Stemmen gebeurde anoniem, maar er werd wel onderscheid gemaakt tussen medisch specialisten, patiëntvertegenwoordigers en overige stakeholders.

Opstellen kennisagenda

De geprioriteerde top 10 COVID en top 5 non-COVID kennishiaten zijn bekeken door de wetenschapscommissie COVID-19 en de uiteindelijke kennisagenda is daarmee vastgesteld. Sommige kennishiaten waren breed geformuleerd en zijn door de wetenschapscommissie geherformuleerd.

03 Resultaten

Top 10 COVID kennishiaten

Onderstaand, in willekeurige volgorde, de 10 hoogst geprioriteerde COVID kennishiaten:

Thema	Kennishiaat	Ingediend door
Infectiepreventie	Wat zijn de determinanten van immuniteit en bescherming (inclusief duur) na natuurlijke infectie met SARS-CoV-2 en na vaccinatie? (Langdurige follow-up belangrijk)	NVMM, Harteraad
Pathogenese, Behandeling	Wat is de pathofysiologie van cognitieve symptomen en/of chronische vermoeidheid post COVID-19 en wat zijn de aanknopingspunten voor behandeling?	NVVP, Harteraad, NVNG, NVVP
Prognose, Behandeling, Nazorg	Wat is het beloop van algehele gezondheid na doorgemaakte COVID-19 bij volwassenen en kinderen en welke aanbevelingen en/of behandelingen kunnen worden gedaan ter verbetering van algehele gezondheid?	NVK, VRA, KNO, Harteraad
Behandeling, Nazorg	Wat is de meerwaarde van revalidatie post COVID-19 in vergelijking met standaard beloop zonder revalidatie en welke patiënten komen hier op welk moment voor in aanmerking?	NVALT, Harteraad
Diagnostiek, Pathogenese, Behandeling	Wat is de frequentie en wat zijn de gevolgen van myocard schade bij COVID-19 en welke interventies kunnen we inzetten om korte en lange termijn myocard schade te voorkomen?	NVVC, Harteraad
Infectiepreventie	Wat is een goed algoritme om iemand na COVID-19 veilig uit isolatie te halen?	NVMM, NVIC
Diagnostiek, Behandeling	Levert CT thorax of PET/CT een toegevoegde waarde boven op klinische parameters voor de keuze (en timing) van de meest effectieve therapie voor COVID-19, en in hoeverre is deze voorspellend voor chronische longschade?	NVALT, NVNG, NVvR
Prognose, Behandeling	Wat is de associatie van kwetsbaarheid en biologische verouderingsprocessen met ziektebeloop, sterfte en functionele uitkomsten bij preventie en behandeling van COVID-19 bij ouderen?	NIV, NVKG
Prognose	Is de Clinical Frailty Scale (CFS) ook voorspellend voor uitkomsten voor thuiswonende patiënten van 70 jaar en ouder met een COVID-19 infectie?	NVKG
Behandeling	Wat is het natuurlijke beloop van anosmie in het kader van COVID-19 en is dit gunstig te beïnvloeden met (lokale) corticosteroiden?	KNO

Top 5 non-COVID kennishiaten

Onderstaand, in willekeurige volgorde, de 5 hoogst geprioriteerde non-COVID kennishiaten:

Thema	Kennishiaat	Ingediend door
Gevolgen COVID	Wat zijn stimulerende en remmende factoren voor zorg op afstand, ook voor specifieke patiëntengroepen, zoals de kwetsbare en de oudere patiënt?	NVKG, NIV, NVR
Gevolgen COVID	Wat is het effect van de COVID-19 pandemie op uitkomsten van ziekenhuizen zoals wachttijden, behandelpatronen, afwijken van behandelprotocollen en patiënt gerelateerde uitkomsten na operatie?	NVvH
Gevolgen COVID	Wat is het effect van de COVID-19 pandemie, als crisis situatie met een grote impact op de IC capaciteit, op de uitkomsten van niet-COVID-19 patiënten op IC?	NVIC
Gevolgen COVID	Wat is het effect van de COVID-19 pandemie op kwetsbare neuropsychiatrische patiënten en wat is effect van beperkingen van de reguliere zorg door de epidemie op hen?	NVvP
Gevolgen COVID	Wat is het effect van de COVID-19 pandemie op het welbevinden van (chronisch) zieke kinderen en wat zijn risicofactoren en beschermende factoren voor het welbevinden?	NVK

04 Vervolg

De ontwikkeling van de eerste versie van deze kennisagenda is gestart in de zomer van 2020 en deze is opgeleverd in januari 2021. In februari 2021 wordt gestart met de update van de kennisagenda.

In de hoop dat deze landelijke COVID-19 kennisagenda leidt tot nieuwe subsidiemogelijkheden voor studies naar deze kennishiaten, wordt deze aangeboden aan het ministerie van VWS. Hiermee hopen wij dat de urgentie om verder onderzoek naar de belangrijkste kennishiaten rondom COVID-19 wordt erkend en het einde van de pandemie op die manier bespoedigd wordt.

Federatie
**Medisch
Specialisten**

Bezoekadres:

Federatie Medisch Specialisten
Domus Medica
Mercatorlaan 1200
3528 BL Utrecht

Postadres:

Postbus 20057
3502 LB Utrecht

www.demedischspecialist.nl